

Workshop på selskabets kliniske seminar 11/10/2007

Intellektuelle forudsætninger som rammebetingelse for behandling af stofmisbrugere

- gennemgang af cases og behandlingsmæssige guidelines

af Helge Børven

Sammendrag

Hvis de intellektuelle forudsætninger er under et vist niveau (IQ = 75-80) argumenteres der for, at dette har afgørende og negative konsekvenser for integration i samfundet og for at kunne benytte sig af de aktuelle tilbud i behandlingssystemet for stofmisbrugere.

Et forsigtigt skøn er at cirka 500.000 danskere eller 6000 per årgang har disse intellektuelle forudsætninger, hvilket har store konsekvenser for disse personers integration i samfundet og deres udbytte af stofmisbrugsbehandling. Denne gruppe vurderes at være overrepræsenteret i den population som modtager behandling for stofmisbrug.

Der præsenteres to cases efterfulgt af en første beskrivelse af hvilke tegn man typisk ser hos brugere, der kan indikere, at det vil være gavnlig med en afklaring af de intellektuelle forudsætninger. Der gives en punktmæssig første beskrivelse af, under hvilke forhold brugere med intellektuelle begrænsninger bedst kan behandles. Der argumenteres for, at det er nødvendigt med en meget stærkere bevidsthed omkring de intellektuelle forudsætninger og at behandlingen af disse stiller særlige krav til behandlingsstruktur og indhold.

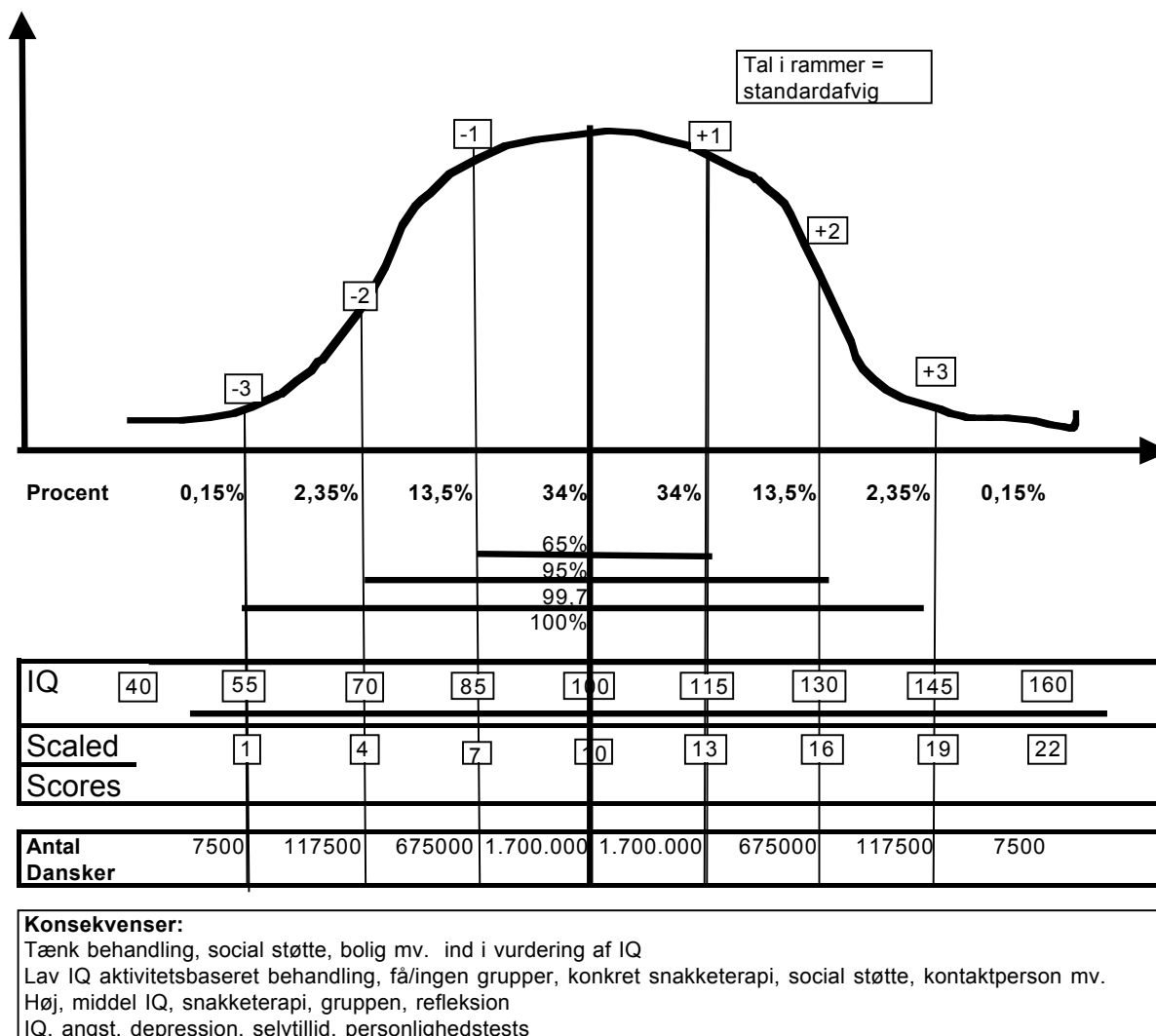
Formålet med workshoppen er, via cases, at illustrere hvordan afklaring af intellektuelle forudsætninger og tilrettelæggelse af behandling og resocialisering i lys af disse er af afgørende betydning for et vellykket behandlingsresultat og efterfølgende integration på arbejdsmarkedet.

Intellektuelle begrænsninger er usynlige

Intellektuelle forudsætninger er i praksis helt fraværende i den brede samfundsdebat generelt og i overvejelser vedrørende behandling og integration af svage grupper, herunder

stofmisbrugere. Der ligger megen etableret viden omkring de intellektuelle evners fordeling i en befolkningsgruppe. Almindeligvis antager man at denne fordeling følger en normalfordelingskurve. Et forsigtigt skøn er at 5-10 % (IQ < cirka 75-80) af befolkningen har så ringe intellektuelle forudsætninger, at de vil have svært ved at magte selv manuelle, rutineprægede jobs. 10% af befolkningen i Danmark svarer til cirka 500.000 mennesker totalt og cirka 6000 per årgang. Overblik over de intellektuelle scores, standardscores og fordelingen på

WISC - Normalfordeling, IQ-score og Scaled Score

normalfordelingskurven målt ved Wechslers intellektuelle skalaer, samt det antal personer det skønsmæssigt drejer sig om i Danmark, fremgår af ovenstående kurve.

Ud over de rent intellektuelle begrænsninger er der fysisk sygdom, psykiske lidelser, angstproblematik, personlighedsforstyrrelser mv., som slet ikke er med i dette tal. Det er nok rimeligt at forvente en væsentlig overlap – dvs. mange vil have flere af disse funktionsbegrænsninger.

Overrepræsentation af personer med intellektuelle begrænsninger

Denne workshop drejer sig om en beskrivelse af de intellektuelle forudsætninger og konsekvenser for behandling af stofmisbrugere. I den population, som søger misbrugsbehandling, formodes der at være en væsentlig overrepræsentation fra socialgruppe 5, og også personer med kaotisk opvækst, dårlig eller ingen skolegang. Vi må derfor forvente, at borgere med intellektuelle begrænsninger er overrepræsenteret i den gruppe som søger behandling for misbrug i forhold til normalpopulationen. Dette ser vi for mange

andre lidelser (personlighedsforstyrrelser, angst, psykiske lidelser, depression mv.).

Case 1: Mand 27 år

Hans har gennemgået 7 behandlingsforløb indenfor de sidste 3 år. Han har været i 3 døgnbehandlingsforløb og 2 ambulante forløb. Døgnbehandlingen var konfliktfyldt og blev afsluttet efter kort tid. Den direkte foranledning for undersøgelsen var, at klienten havde haft tilbagefald. Han beskrives som ung og smart, pæn i tøjet og en sympatisk ung mand som gerne vil være med på "beatet". Han beskrives som socialt og vellidt. Hans bliver undersøgt med WISC og Raven Standard Progressive Matrices, og desuden personlighedsprøver som Dip-q og andre redskaber.

Resultatet på WISC er, at han får et resultat handleprøver på 73 og de sproglige prøver på 89.

Konklusion

Det drejer sig om en ung mand, der har let ved social omgang, er velformuleret og har god indsigt i almindelige regler for social omgang. Det relativt lave resultat på handledelen indikerer, at han i situationer som kræver personlig stillingtagen, hurtige omskiftninger, overblik og analytisk evne, vil føle sig hjælpeløs og usikker. Han bør tilbydes aktivitetsbaseret behandling med vægt på praktik og undgå behandling med hovedvægt på refleksion og bearbejdelse af følelser.

Det ligger snublende nær at overvurdere hans muligheder og placere ham i situationer som giver nederlag og skuffelser.

Foranstaltning

Undersøgelsen førte til, at klienten tilbydes et aktivitetsbaseret behandlingstilbud med vægt på praktik i en forretning. Han er nu i lære i en tøjforretning og har ikke taget stoffer i 8 måneder.

Case 2: mand 28 år

Han har gennemgået 17 behandlingsforløb indenfor de sidste 5 år. Der var stor frustration i behandlingssystemet over at tilsyneladende intet af det vi tilbød, var i stand til at reducere brugerens misbrug og styrke social integration. Det blev besluttet at foretage en intellektuel vurdering for at afklare, om det var de intellektuelle forudsætninger, der forhindrede fremgang.

Resultatet af WISC og Raven Standard Progressive Matrices viser, at brugeren er almindelig til godt begavet og at han er specielt dygtig til at formulere sig og at han praktisk er rigtig dygtig.

Konklusion

Undersøgelsen konkluderede, at klienten er almindeligt til velbegavet, og at der ikke er intellektuelle forhindringer for at modtage behandling. Han har intellektuelle forudsætninger for at kunne benytte sig af et hvilket som helst behandlingstilbud. Undersøgelsen gjorde det muligt at gå videre til en afklaring af motivationelle, personligheds-mæssige og andre forhold, der må antages at forhindre effekt af behandlingen.

Generelle betragtninger ifm. intellektuelle vurderinger

De intellektuelle forudsætninger er en af mange forhold, der præger et menneskes liv og former deres handlinger. Ved begavelse under IK=80 begynder begrænsninger at blive dominerende og udtalte, og har stor indflydelse på personens muligheder.

Et IQ-resultat er en resultant – dvs. et intellektuel gennemsnit indeholdende resultatet på mange forskellige prøver og færdigheder. Det er helt nødvendigt at se på den enkeltes profil for bedst at kunne forudsige, hvilken støtte vedkommende har behov for, og hvor personen er stærk.

Min erfaring er, at det er særdeles vigtigt at være opmærksom på en eventuel stor forskel på funktionsniveauet på de sproglige prøver og handleprøverne.

En høj score på handleprøverne og en lav score på de sproglige prøver indikerer et intellektuelt udviklingspotentiale og er et tegn på muligheder for hurtig udvikling under de rigtige betingelser. I min kliniske praksis og særligt da jeg arbejdede i Folkeskolen, har jeg set mange eksempler på dette.

En lav score på handleprøverne og en høj på de sproglige prøver plejer at indikere, at personen har udnyttet sit intellektuelle potentiale godt, og at man derfor ikke skal forvente hurtig udvikling ved en koncentreret indlæringsmæssig indsats. Man bør se på resultatet på delprøverne: hvordan indikerer de personens forståelse for sociale regler og konventioner, hans evne til at modtage og fastholde instruktioner og hans muligheder for at kunne danne overblik og forstå komplicerede situationer.

Man bør se på den rumlige evne og evnen til at arbejde med visuelle symboler. Gode rumlige evner er vigtige for visse håndværksfag (f.eks. murer og tømrer).

Under forudsætning af at miljøet er trygt, overskueligt og rammerne klare og opgaverne enkle, kan selv dårligt begavede yde en god arbejdsindsats. Det afgørende er dog, at rammerne er til det og opgaverne er realistiske.

Hvornår bør man overveje at foretage en intellektuel vurdering??

Det er i høj grad en vurderingssag hvornår man bør foretage en intellektuel vurdering. Følgende er dog nogle tegn, som er værd at overveje:

- * Virker langsom – forstår ikke ord – skal have tingene grundigt forklaret
- * Kan ikke holde ud at være i gruppebehandling
- * Mange mislykkede behandlingsforsøg

- * Kan ikke formulere sig konkret om indvendinger
- * Manglende tilknytning til arbejdsmarkedet
- * Lavt gennemsnit og ikke afsluttet eksamen i Folkeskolen
- * Personen bliver udnyttet i et kriminelt miljø – har siddet meget i fængsel
- * Virker naiv og hjælpeløs
- * ”Jeg er ordblind” eller ”kunne ikke koncentrere mig”, ”det var kedeligt at gå i skole”, ”de andre drillede mig”
- * Dårlig status i folkeskolen
- * God formuleringsevne er ikke nødvendigvis et tegn på god begavelse – det er handlingerne, det drejer sig om.

Behandling for de intellektuelt svage

Man bør undgå:

- * Gruppebehandling båret af samtale og dialog
- * Gruppebaseret behandling generelt
- * Skole-uddannelsesorienteret behandling – manualer
- * Terapeutiske ”snakketilbud”
- * Miljøer med stærke og dominerende klienter
- * Store miljøer med flydende struktur
- * Krav om aktiv deltagelse og stillingtagen i behandlingen

Man bør tilbyde:

- * Et lille miljø
- * Fokuserede, afgrænsede samtaleforløb med klart formål og begrænset tidshorisont
- * Klare, velbeskrevne og enkle rammer
- * Aktivitetsbaseret behandling, arbejde og beskæftigelse som primært indhold – socialpædagogisk tilbud
- * Kontakt til en rolig og sikker autoritetsperson
- * Forstående behandlere
- * Enkle og klare regler i behandling

Diskussion og overvejelser

De intellektuelle forudsætninger har i mange år haft en alt for lav prioritet i behandlingen. Det er

efter min vurdering afgørende for en gruppe af vores borgere, at behandlerne bliver klare over de begrænsninger, som mennesker med begrænsede intellektuelle forudsætninger har, og målrette behandlings-, beskæftigelses- og aktivitetstilbud til dem.

Behandlingstilbud, som ikke tager hensyn til denne gruppes særlige forudsætninger, fører til oplevelse af nederlag, gentagne, mislykkede behandlingsforløb, manglende resocialisering og for personen ofte nærmest katastrofale konsekvenser som øget misbrug, kaotisk livsførelse, kriminalitet, dårlige sociale relationer mv. Manglende behandlingssucces virker

demotiverende og stressende på behandlerne. Mange genindskrivninger er en stor økonomisk og arbejdsmæssig belastning.

Resocialiseringen af dårligt begavede misbrugere kræver særligt tilrettelagte tilbud, som forholder sig konkret til deres begrænsede evne til at overskue og tackle den følelsesmæssige og praktiske kompleksitet på mange behandlingsinstitutioner.

Det er dog meget væsentligt at påpege, at med de rigtige rammer og den rigtige forståelse kan selv meget dårligt begavede udføre en god arbejdsindsats og profitere af behandlingen.